

פרשת חוקת פרשת חוקת

סדר עשיית פרה אדומה ודיניה

הובאו הלכות מהרמב"ם בלשונם ובדילוג !

הלכות פרה אדומה פרק א'

(א) מצות פרה אדומה שתהיה בת שלש שנים או בת ארבע ואם היתה זקנה כשירה אלא שאין ממתינין לה שמא תשחיר ותפסל ואין לוקחין עגלה ומגדלין אותה שנאמר ויקחו אליך פרה ולא עגלה לא מצאו אלא עגלה פוסקין עליה דמים ותהיה אצל בעליה עד שתגדיל ותעשה פרה ולוקחין אותה מתרומת הלשכה.

מה צריך להיות אדום

(ב) זה שנאמר בתורה תמימה תמימת אדמיות לא תמימת קומה אלא אם היתה ננסה כשירה כשאר הקדשים היו בה שתי שערות לבנות או שחורות בתוך גומא אחת או בתוך שני כוסות והן מונחות זו על זו פסולה:

(ג) היו בה שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר עיקרן משחיר וראשן מאדים הכל הולך אחר העיקר וגוזז במספרים את ראשן המשחיר.

(ה) היו קרניה או טלפיה שחורים יגוד גלגל העין והשיניים והלשון אין מראיהן פוסלים בפרה:

שאר הפסולין

(ז) כל המומין הפוסלין בקדשים פוסלין בפרה שנאמר אשר אין בה מום היתה יוצא דופן או מחיר או אתנן או טרפה או שנרבעה פסולה שכל הפוסלין את הקדשים למזבח פוסלין את הפרה ואף ע"פ שהיא כקדשי בדק הבית הואיל וקראה הכתוב חטאת.

ומותר ליקח אותה מן העכו"ם ואין חוששין שמא רבעה העכו"ם שאינו מפסיד בהמתו.

אשר לא עלה עליה עול

יתירה פרה על הקדשים שהעבודה פוסלת בה שנאמר אשר לא עלה עליה עול ובעגלה ערופה אומר אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול מה עול האמור בעגלה עשה שאר עבודות כעול אף עול האמור בפרה יפסול בה שאר עבודות כעול, אלא שהעול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה ושאר עבודות אין פוסלות אלא בשעת עבודה כיצד קשר עליה העול אע"פ שלא חרש בה פסולה הכניסה לדוש

אינה נפסלת עד שידוש בה וכן כל כיוצא בזה רכב עליה נשען עליה נתלה בזנבה ועבר בה את הנהר קפל עליה את המוסירה נתן טליתו עליה נתן עליה כסות של שקים פסולה קשרה במוסרה אם היתה מורדת וצריכה שמירה כשירה ואם לאו פסולה שכל שמירה שאינה צריכה משוי הוא עשה בה סנדל שלא תחלק פירש טליתו עליה מפני הזבובין כשירה זה הכלל כל שהוא לצרכה כשירה לצורך אחר פסולה נעשית בה מלאכה מאליה או שעלה עליה עול מאליו אם לרצונו פסולה שנאמר אשר לא עובד בה שאם עובד בה לרצונו ה"ז כמי שעבד בה לפיכך אם שכן עליה העוף כשירה עלה עליה זכר פסולה ואצ"ל שהמעו' פסולה הכניסה לרבקה ודשה מאליה כשירה הכניסה כדי שתינק ותדוש פסולה שהרי עשה לרצונו וכן כל כיוצא בזה.

(ח) פרה שנולד בה פיסול תפדה וכן אם מתה תפדה מפני עורה אבל לא להאכיל בשרה לכלבים:

(י) לקחו פרה ומצאו אחרת נאה ממנה ה"ז תפדה שלא במום:

דיני הכהן העושה אותה

(יא) אף כהן הדיוט כשר לשרפת הפרה שנאמר ונתתם אותה אל אלעזר הכהן ועדיין אהרן היה קיים ומפי השמועה למדו זו נעשית באלעזר ושאר כל הפרות בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט:

(יב) והעושה אותה לובש ארבעה כלים של כהן הדיוט בין שעשאה כהן הדיוט בין שעשאה כ"ג:

הדין הקל בפרה אדומה

(יג) כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף שהיו טבולי יום כשירים למעשה הפרה ולקדש ולהזות מאפרה ואף ע"פ שעדיין לא העריב שמשן שזה שנאמר בכל הפרשה איש טהור הוא הטהור למעשר שני אע"פ שאינו טהור לתרומה עד שיעריב שמשו הרי זה טהור לפרה:

(יד) הצדוקין היו אומרים שאין מעשה הפרה כשר אלא במעורבי שמש לפיכך היו ב"ד בבית שני מטמאין את הכהן השורף את הפרה בשרץ וכיוצא בו וטובל ואח"כ עוסק בה כדי לבטל דברי אלו הזדים שמורים מהעולה על רוחם לא

פרשת חוקת

(ז) כשמזין עליו בימי ההפרשה אין מזה עליו אלא אדם שלא נטמא במת מעולם שהמזה צריך שיהיה טהור וא"ת יזה עליו איש שנטמא והוזה עליו שמא זה שהזה עליו לא היה טהור מטומאת מת.

וכן הכלים שממלאין בהן ומקדשין להזות על הכהן השורף כולם כלי אבנים היו שאין מקבלין טומאה וכל אלו הדברים מעלות יתירות הן שעשו בה.

וכיצד ימצא איש שלא נטמא במת מעולם?

חצירות היו בירושלים בנויות על גבי הסלע ותחתיהן חלול מפני קבר התהום ומביאין היו נשים עוברות ויולדות שם ומגדלות שם את בניהם.

הזאה על הכהן

וכשירצו להזות על הכהן השורף מביאין שוורים מפני שכרסיהן נפוחות ומניחים על גביהן דלתות ויושבין התינוקות על גבי הדלתות כדי שיהיה האהל מבדיל בינם לבין הארץ מפני קבר התהום וכוסות של אבן בידם והולכין לשילוח. הגיעו לשילוח יורדין שם וממלאין שאין לחוש שם מפני קבר התהום שאין דרך בני אדם לקבור בנהרות ועולין ויושבין על גבי הדלתות והולכין עד שמגיעין להר הבית הגיעו להר הבית יורדין ומהלכין על רגליהן מפני שכל הר הבית והעזרות תחתיהן היה חלול מפני קבר התהום ומהלכין עד פתח העזרה ובפתח העזרה היה קלל של אפר נוטלין האפר ונותנין במים שבכוסות ומזין על הכהן השורף.

ומטבילין היו התינוקות שממלאין ומקדשין ומזין על השורף אע"פ שהן טהורין מטומאת המת שמא נטמאו בטומאה אחרת. (ח) תינוק שטבל למלאות ולהזות לא ימלא בכליו תינוק אחר אע"פ שטבל ותינוק שטבל להזות על כהן זה אינו מזה על כהן אחר עד שיטבול לשם מעשה זה הכהן וכן כלים שטיהרום לחטאת זו ובני אדם שטיהרום לחטאת זו לא יתעסק בהם בפרה אחרת עד שיטבולו לשמה וכל הדברים האלו מעלות יתירות בפרה:

רמב"ם הלכות פרה אדומה פרק ג'

סדר עשית הפרה

(א) אין שורפין את הפרה אלא חוץ להר הבית שנאמר והוציא אותה אלא מחוץ למחנה. ובהר המשחה היו שורפין אותה.

מן הקבלה וכן כל הכלים שמכניסין לתוכם אפר הפרה כולם טבולי יום:

רמב"ם הלכות פרה אדומה פרק ב'

פרישת הכהן ללשכה

(א) מעלות יתירות עשו בטהרת פרה אדומה והרחקות גדולות הרחיקו מטומאת המת בכל מעשיה מפני שהיא כשירה בטבולי יום חשו שמא יבאו לזלזל בה, ומפני זה כשמפרישין הכהן השורף אותה מפרישין אותו ללשכה מוכנת בעזרה ובית אבן היתה נקראת מפני שכל כליה כלי אבנים שאין מקבלין טומאה ובכלי האבן היה משתמש כל שבעת ימי ההפרשה ולא היו נוגעין בו אחיו הכהנים כדי להרבות בטהרתו:

(ב) שבעת ימים קודם שריפת הפרה מפרישין כהן השורף אותה מביתו כשם שמפרישין כ"ג לעבודת יוה"כ ודבר זה קבלה ממשנה רבינו וכן מפרישין אותו מאשתו שמא תמצא נדה ויהיה טמא שבעת ימים:

(ג) הלשכה שהיה יושב בה כל ז' צפונית מזרחית היתה כדי להזכירו שהיא כחטאת הנשחטת בצפון אע"פ שהיא נשחטת בחוץ:

ההזאות

(ד) כל יום ויום משבעת ימי ההפרשה מזין עליו מי חטאת שמא נטמא למת והוא לא ידע חוץ מיום רביעי להפרשה שא"צ הזאה לפי שא"א שלא יהיה לא שלישי לטומאתו ולא שביעי שאין הזאה בשביעי עולה משום הזאת שביעי עד שיהיה בשלישי מלפניה ומן הדין היה שא"צ הזאה אלא בשלישי ושביעי להפרשה בלבד וזה שמזין יום אחר יום מעלה יתירה עשו בפרה:

(ה) ברביעי בשבת היו מפרישין אותו כדי שיחול רביעי שלו להיות בשבת שההזייה אינה דוחה שבת והרביעי א"צ הזייה: (ו) בכל יום ויום מימי ההפרשה שמזין עליו בהם מזין מאפר פרה מן הפרות שנשרפו כבר ואם לא היה שם אלא אפר פרה אחת בלבד מזין ממנו עליו כל הששה:

המעלות בפרה

פרשת חוקת

וכבש היו עושין מהר הבית להר המשחה ותחתיו בנוי כפין כיפין וכיפה על כל ב' כיפין כדי שיהיו ב' רגלי הכיפה על גג ב' כיפין שתחתיה כדי שתהיה תחת הכל חלול מפני קבר התהום אף מקום שריפתה ומקום הטבילה שהיו בהר המשחה תחתיהן חלול מפני קבר התהום והפרה והשורף וכל המסעדין בשריפתה יוצאין מהר הבית להר המשחה ע"ג כבש זה:

תוספת : ומקבל הדם בשמאלו ביד צמה על כל הזיה, טבילת אצבע בדם. ואחר כל הזיה מקנח את אצבעו בגופה של פרה.

(ב) כיצד שורפין אותה ? זקני ישראל היו מקדימין ברגליהן להר המשחה ובית טבילה היה שם וכהן והמסעדין בשריפתה והפרה יוצאין על הכבש ובאין להר המשחה ומטמאין את הכהן וסומכין הזקנים את ידיהם על הכהן ואומרים לו טבול אחת ואם היה כ"ג אומרים לו אישי כ"ג טבול אחת ירד וטבל ועלה ונסתפג.

ועצים מסודרים היו שם ארזים אלונים וברושים ועצי תאנה חלקה ועושין מערכה כמין מגדל ומפתחין בה חלונות כדי שתהיה האור מלבבת בהן ומראה המערכה במערב, וכופתין את הפרה בחבל של מגג ונותנין אותה על גבי המערכה ראשה לדרום ופניה למערב הכהן עומד במזרח ופניו למערב שוחט בימינו ומקבל הדם בשמאלו ומזה באצבעו הימנית מן הדם שבכפו השמאלית שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים על כל הזאה טבילת אצבע בדם ושירי הדם שבאצבע פסולים להזייה לפיכך על כל הזאה מקנח אצבעו בגופה של פרה גמר מלהזות מקנח את ידיו בגופה של פרה ויורד מן המערכה והצית את האש בעצים קטנים והכניסן תחת עצי המערכה והתחיל האש בה והכהן עומד ברחוק ומשמר לה עד שיצת את האור ברובה ותקרע בטנה

ואח"כ נוטל עץ ארז ואזוב אין פחות מטפח וצמר צבוע

בתולעת משקל חמשה סלעים ואומר לעומדים שם :

עץ ארז זה ? עץ ארז זה ? עץ ארז זה ?

אזוב זה ? אזוב זה ? אזוב זה ?

שני תולעת זה ? שני תולעת זה ? שני תולעת זה ?

שלש פעמים על כל אחד ואחד

והן אומרים לו הין. הין. הין. שלש פעמים על כל אחד ואחד. וכל כך למה ? לפי שמיני ארזים שבעה הן ומיני אזוב ארבעה והצבוע אדום יש שצובעין אותו בפואה ויש שצובעין אותו בלכא ויש שצובעין אותו בתולעת והתולעת היא הגרגרים האדומים ביותר הדומים לגרעיני החרובים והן כמו האוג ותולעת כמו יתוש יש בכל גרגיר מהן ולפיכך מודיע לכל ומגלה להן שאלו הן המינים האמורים בתורה והאזוב האמור בתורה הוא האזוב שאוכלין אותו בעלי בתים ומתבלין בו הקדירות.

האזוב והארז והתולעת שלשתן מעכבין זה את זה וכורך האזוב עם הארז בלשון של שני ומשליך אל תוך בטנה שנאמר והשליך אל תוך שריפת הפרה ואינו משליך קודם שיצית האור ברובה ולא אחר שתעשה אפר ואם השליך פסולה שנא' אל תוך שריפת לא קודם שיצת האור ברובה ולא אחר שתעשה אפר בין שהשליך שלשתן כאחת בין שהשליך זה אחר זה בין שהשליך לתוך גופה או לתוך שריפתה בין שנקרעה מאליה ואחר כך השליך בין שקרעה בידו או בכלי כשירה.

שמירת אפרה

(ג) נגמרה שריפתה חובטין אותה במקלות היא וכל עצי המערכה שנשרפה בהן וכוברין את הכל בכברות וכל שחור שאפשר שיכתש ויהיה אפר בין מברשה בין מן העצים כותשין אותו עד שיעשה אפר ושאין בו אפר מניחין אותו וכל עצם שנשאר מעצמיה בלא שריפה בין כך ובין כך היה נכתש:

(ד) אין מכניסין כלום מאפרה להניחו בעזרה שנאמר והניח מחוץ למחנה

ושלשה חלקים היו חולקין את כל אפרה אחד ניתן בחיל ואחד

בהר המשחה ואחד מתחלק לכל המשמרות

זה שמתחלק לכל המשמרות היו הכהנים מקדשין ממנו וזה שניתן בהר המשחה היו ישראל מזין ממנו.

וזה שניתן בחיל היה מוכן ומוצנע שנאמר והיתה לעדת בני ישראל למשמרת מלמד שמצניעין ממנו, וכן היו מצניעין מאפר כל פרה ופרה ששורפין בחיל.

ותשע פרות אדומות נעשו משנצטוו במצוה זו עד שחרב הבית בשנייה ראשונה עשה משה רבינו שנייה עשה עזרא ושבע

פרשת חוקת

המת הוא אבי אבות הטומאה, הנוגע בו הוא אב הטומאה אב מלשון שיש לו תולדות בענין הטומאה, שמי שיגע בו יהיה ראשון לטומאה.

אב הטומאה טמא שבעת ימים, ומטמא אחרים. ולהטהר צריך הזאת אפר

אולם **הראשון** טמא רק לאותו יום, אינו מטמא אדם וכלים אלא רק אוכלין ומשקין, ולטהרתו טובל ואינו צריך לאפר.

דיני הטהרה :

מביא מים חיים ושם עליו אפר פרה בכמות שיהא ניכר במים, ומזה בשלישי ושביעי על כל מה שהיה באהל המת בני אדם או כלים, [לדוגמא סכו"ם כל כלי וכלי צריך הזאה שלישי ושביעי] וביום השביעי טובל וכשמגיע צאת הכוכבים טהור.

ביאורים מיוחדים בפסוקים :

פרשת פרה אדומה מתחלקת לענינים :

א. זאת חוקת התורה. ש. מדוע ה' נתן חוקים שבהם האומות יוכלו לצער את ישראל ?

תשובה : על ידי זה שאנו עושים דברים שהגויים אינם מבינים יש לנו יותר נסיון.

פסוק ה. ושרף את הפרה לעיניו – נפרט את החידוש

את עורה – לא מקבלים הכהנים.

ואת בשרה – אינו נאכל לכהנים.

ואת דמה – אינו נזרק על הקרנות.

ואת פרשה – לא מנקים אותו.

ש. האם פרה אדומה היא קדשי קדשים או קדשים קלים ?

ת. קדשי בדק הבית ! אלא שיש בה גם דינים של חטאת.

מעזרא עד חורבן הבית והעשירית יעשה המלך המשיח **מהרה יגלה אכ"ר :**

ונתן עליו מים חיים אל כלי. הגמ' [תמורה יב:] אומרת שקודם נותן את המים ועליהם את האפר.

דין הקלח - רמב"ם פרק יא.

דין ההזאה על כל כלי וכלי – פרק יב' הלכה א' ג'

דיני טמא מת

הנשמאים : חמשה נשמאים

א. הכהן שעשה אותה.

ב. השורף. [כל מי שזורק קיסם לשריפתה נטמא.]

ג. האוסף את אפרה.

ד. הנושא את אפרה. כל אלו צריכים טבילת בגדים.

ה. ואילו הנוגע באפר הוא נטמא ובגדיו טהורים.

[יש להדגיש שהנושא את אפרה לצורך הזיה אינו נטמא {פרק

טו' הלכה א' ובכ"מ שם}]

כיצד נשמאים בטומאת מת.

מחוץ לאהל מטמא בנגיעה. ותחת אהל מטמא ע"י האהל.

[וכמ"ש וכל אשר יגע על פני השדה.. ושונה מבית המטמא באהל.]

כלי חרס שיש עליו צמיד פתיל אינו נטמא. [צמיד פתיל סגור היטב]

הנטמא ולא נטהר עוד טומאתו בו - לעולם.

טמא מת שנכנס למקדש חייב כרת.

דרגות הטומאה :

רביעי – סדר האומות שעם ישראל עברו על ידם בפרשת חוקת :

א. אדום. ב. הכנעני. ג. סיחון. ד. עוג.

ויט ישראל מעליו.¹

אדום

עם ישראל ביקשו מאדום שיתן להם לעבור בגבולו לארץ ישראל. וענה לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך ! וישראל ביקשו שוב והסבירו שלא יהיה לו שום נזק במסילה נעלה.

בפעם זו ויצא אדום לקראתו בעם כבד וביד חזקה.

¹ **מואב :** כמו מאדום בני ישראל ביקשו גם ממואב שיתן להם לעבור דרך ארצו, וכמו אדום הוא לא נתן.

פרשת חוקת

ש. מדוע אדום לא נתן להם לעבור במסילה? והתשובה שזה אדום !!! אדום לא רוצה להיטיב לשני. נלמד לנהוג כעם ישראל ולא כאדום!!!!
במסילה נעלה : כמה חשוב לא לעבור דרך חצירות פרטיות.

נחשים השרפים

בני ישראל סובבו את ארץ אדום ובזה מעט התרחקו מארץ כנען, וממילא התקרבו יותר לכיוון של ים סוף. והיה קשה להם ששוב נארכת הדרך.⁴ והתלוננו וקיבלו שתי סוגי עונשים 1. נשיכת נחשים שרפים. 2. נשיכת שאר בעלי חיים. והתורה מפרטת את ההבדל כל הנשוך [מסתם בעל חי] וראה אותו וחי [ראיה מועטת] אולם והיה אם נשך הנחש את איש [הנחש בעצמו] אז והביט אל נחש החושט [לא היה מתרפא עד שהביט בו בכוונה]

ואמרו רבותינו וכי נחש ממית או נחש מחיה [הרי זה ההיפך כי טבע האדם שאם ננשך מחיה ומתחיל להחלים ומראים לו דמות של אותה חיה המצב שלו מתדרדר ונעשה שוב חולה, ואפילו לראות ציור או לחילום עליה לא טוב לו, אז איך יתכן שראית הנחש ריפאה? [רמב"ן]

אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את ליבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים.
[שמעתי הסבר שמה הענין לראות את השמים? ומדוע דווקא ע"י נחש? אלא הענין היה שיראו שהנחש מגיע משמים, שיש קשר בין השמים לנחש, ועי"ז עשו תשובה ונתרפאו].

שישי

פרק כא. פסוק יג. ידוע שהגבול של מואב בין מואב לאמורי היה ארנון, אע"פ שארנון היה שקוע עמוק בארץ מואב, אולם היתה רצועה של דרך שיצאה מגבול האמורי והגיעה עד ארנון

נמצא שארנון הוא היה הגבול שם בארנון היו ניסים גדולים כמו שנראה בפסוקים הבאים.

נחלי ארנון

המלחמה הבאה היתה מארב של האמוריים שארבו לישראל במקום גבוה מאוד וצר בין שני הרים, וחשבו שכשעם ישראל יתקרב להכנס לארץ יהרגו כל מי שיעבור בין שני ההרים. וצריך לדעת שמארב כזה טוב מבטיח נצחון לזה שלמעלה, כי

⁴ ברש"י מביא שחזרו שבע מסעות ובני לוי החזירו, וזה מדי הרבה פרטים בלימוד הראשוני.

חמישי פטירת אהרן הכהן.

אהרן הכהן נפטר ובני ישראל בכו עליו שלושים יום. ויבכו אותו כל בית ישראל. נלמד מאהרן הכהן להיות אוהב שלום וכו' ולקרב את הבריות לתורה.²

ענני הכבוד

העננים היו בזכות אהרן הכהן וכיון שנפטר הסתלקו ענני הכבוד ועם ישראל התגלו, ואז היה סבור הכנעני שמותר להלחם בישראל.

הכנעני

האומה השנייה שישראל פגשו הם עמלקים שהתחפשו לכנענים, הם כבר הכירו את כח תפילתו של משה רבינו מפרשת בשלח "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל" וחשבו שיטעו את ישראל כשידברו בלשון כנעני. ועם ישראל התפללו ואמרו אם נתון תתן את העם הזה ביד. עם ישראל רצו זכות להצליח והבטיחו שיתנו צדקה : שיחרימו את עריהם ! לחרם ישנם שני מובנים 1. להרוג ולחסל, 2. להקדיש מלשון כל חרם בישראל. וכך עשו הרגו את אנשיהם והקדישו את כל עריהם לה'.

חזרה למוסרה

חז"ל אומרים שכיון שמת אהרן ועברו את מלחמת העמלקי חזרו למוסרה שהיתה במרחק שבע מסעות, שם לחמו עמם בני לוי ונהרגו כמה משפחות, אהוד משמעון, וחמשה מבנימין, ואצבון מגד. ומבני לוי נפלו שמעי ועזיאל ועוד שתי משפחות מלוי³ [רש"י כו, יג'] ושם במקום התאבלו על מיתת אהרן הכהן. וחזרו להר ההר. {רש"י}

² הגמ' ביומא מביאה מעשה המלמד שיותר מתייחס אחר אהרן גר שנוהג כדרכיו, מאשר כהן גדול שלא נוהג כאהרן.
³ קשה שמתו משפחות שלימות ומהיתר לא נחסר, ועיין בעיקר שפתי חכמים שם אות ס' שאומר שמשפחה שרובם נהרגו נחשב שבטלה כולה.

פרשת חוקת

שהבאר ירדה לעמק בין ההרים והעלתה אותם ופיזרה אותם
סביב למחנה ישראל⁸

**היא הבאר אשר אמר ה' להם אסוף את העם ואתנה להם
מים** – היא הבאר שכבר עשתה קידוש ה' לעיני כל ישראל
במי מריבה.

שירת הבאר

עלי באר – תעלי מתוך הנחל, ותעלי מה שאת מעלה לנו.
ענו לה – תגידו לה.
באר חפרוה שרים – באר שחפרו אותה משה ואהרן.
כרוה נדיבי העם – חפרו אותה נשיאי העם.
במחוקק – על פי משה רבינו שנקרא מחוקק.
במשענותם – כל נשיא ונשיא לקח את מקלו וסימן דרך למים
להגיע עד פתח שבטו. ומיד נוצר שם דרך למים.
וממדבר מתנה – ומהמדבר קיבלו את הבאר במתנה.
יט. וממתנה – ומהמדבר ששם ניתנה להם הבאר במתנה.
נחליאל – היא ירדה עם בני ישראל לנחלים.
ומנחליאל במות – ומהנחל היא עלתה עמם לגבעות
ומבמות הגיא אשר במדבר – ומבמות הבאר המשיכה עם בני
ישראל עד הר נבו ששם נקבר משה רבינו [הגיא – ההר]
ראש הפסגה – והמקום האחרון שבו נטמן משה רבינו הוא
בראש הפסגה.
ונשקפה – ופסגה זו נראית ונשקפת.
על פני הישימון – מהמדבר השומם שמסביב.

שביעי

לסיחון מלך האמורי

[למרות ההתקפה של האמורי] שלחו אל סיחון מלך האמורי
לפתוח בדברי שלום, כי סיחון לא היה מז' האומות שבארץ
ישראל, וכל מה שרצו ממנו הוא לעבור בארצו.
ענה להם סיחון בחוצפה שכל האומות בארץ כנען משלמים לו
מס בכדי שישמור עליהם מאויבים, ואם כן כל תפקידי הוא
לשמור שלא תעברו !!!

התחתון מופתע נמוך וחשוף לעומת העליון שהינו מוסתר בין
הסלעים, ובפרט במקום צר שחייבים לעבור רק בודדים אז
הם לא יכולים להתרגן ולהלחם.

היו שני הרים אחד היה של מואב שהוא חוץ לארץ ואחד היה
של האמורי שאחר כך הפכה להיות ארץ ישראל. בהר של
מואב היו שקעים ובצד של האמורי היו בליטות, והאמורי
הלכו מההר שלהם להר של מואב ונחבאו שם לבני ישראל.

כיון שבאו בני ישראל נדעזעו ההר של ארץ ישראל כשפחה
היוצאת להקביל פני גבירתה, ונתקרב לצד הר של מואב
ונכנסו אותן הבליטות לתוך אותן הנקעים והרגום.

אמר הקדוש ברוך הוא מי מודיע לבני את הניסים האלו?
אלא לאחר שעברו חזרו ההרים למקומם והבאר ירדה לתוך
הנחל והעלתה משם דם ההרגום וזרועות ואיברים והוליכתן
סביב המחנה, וישראל ראו ואמרו שירה.

יד. על כן יאמר בספר מלחמות ה' – על הניסים שהיו שם
יספר מי שמספר את הניסים שה' עשה.⁵

את והב בסופה – כמו שמספרים על הניסים שה' הביא לנו
ביום סוף. כלומר הניסים שה' לחם לנו במצרים והטביע אותם.
ואת הנחלים ארנון – כן עלינו לספר על הניסים הגדולים של
נחלי ארנון, שה' לחם לנו עם האמוריים והרג אותם
ואשד הנחלים – ומה שנשפך בנחלים {מה נשפך? האברים
של האמוריים}⁶

אשר נטה – על ידי שההר נטה ממקומו.

לשבת ער – להתקרב להר של מואב שבו היתה העיר ער.⁷
ונשען לגבול מואב – והוא נשען לגמרי [נדבק בצמד] להר
של מואב והרג אותם.

טז. ומשם בארה – [עד כאן אמרה התורה על הנס, אולם בני
ישראל לא ידעו על זה לכן] משם העלתה הבאר את האיברים

⁸ התלמידים שאלו כיצד הבאר ירדה בין ההרים? והתשובה שמים
מחלחלים ועולים תוך ההר ולא צריכים מעבר כמו אדם, ושאלו
האם גם הסלע של באר מרים ירד. ונראה לומר שלא, שהרי כל
אותו זמן הבאר נותרה במקומה. ויל"ע.

⁵ לאיזה ספר הכוונה? עיין במפרשים.

⁶ איני יודע האם בנחלי ארנון היו מים, עכ"פ נקראו נחלים, ומה
שנשפך זה על האויבים עצמם שנשפכו בהרים, ומדוע נקט בלשון
שפך שבדרך כלל זה על משקין?

⁷ כמו שכתוב להלן כח. אכלה ער מואב.

פרשת חוקת

העיר חשבון של סיחון היתה כל כך בצורה שאפילו אם היה שם אנשים חלשים כיתושין אין כל בריאה שבעולם יכולה לכבשה. וה' אמר מה אני מטריחם ללכת לכל עיר לכבשה, נתן בלב כל אנשי המלחמה לעשות שטות ולצאת להלחם במדבר ונצחום. ובזה כבשו את ארץ סיחון מלך האמורי. ויכלו לעבור דרך ארצו.

סיחון מלך האמורי טיהר [ניקה]

חלקים מארץ עמון ומואב

היו שתי ארצות, מואב היתה בחוף לארץ, ועל ידה כניסה לארץ ישראל מעבר הירדן היה האמורי. הקב"ה ציוה לא להלחם עם האומות מצאצאי לוט שהם עמון ומואב. את עמון היה אסור אפילו להפחיד, ואילו את מואב היה מותר להפחיד רק להלחם בהם נאסר. כמו כן עם אדום היה אסור להם להלחם.

הקב"ה הבטיח שלעתיד לבא בביאת המשיח גם אדום ועמון ומואב יהיו ארץ ישראל, אולם באותו זמן עדיין לא הגיעה העת. בארץ מואב היה שטח גדול, שה' רצה להנחילו לעם ישראל אז סיבב שהאמורי ילחם במואב, ויכבוש ממואב את אותם המקומות. וכן היה האמורי נלחם עם מואב. וכיצד התנהלה המלחמה? מואב היו חזקים מאוד ובשטחם היתה עיר בצורה מאוד שנקראה חשבון. מה עשו האמורי? הם שכרו את **בלעם**, ובעור אביו שיקללו את מואב והקללות התקיימו וכך ניצחום. ואלו הקללות:

כז. על כן יאמרו המושלים – על מלחמה זו התנבאו בלעם ובעור [מלשון וישא משלן]

באו חשבון – שהאויבים יצליחו לבא לחשבון.

תבנה ותכונן עיר סיחון – תבנה ותכונן מואב בתור עיר של סיחון.

כת. כי אש יצאה מחשבון – עוד קיללו ואמרו שאחרי שסיחון מלך האמורי כבש את חשבון תצא משם אש.

להבה מקרית סיחון – בעלי מלחמות כמו אש יצאו מהקריה שכבש סיחון.

אכלה ער מואב – האש תהרוג את תושבי העיר ער של מואב **בעלי במות ארנון** – והאש תהרוג את הכמרים שעובדים בבית העבודה זרה של ארנון שנמצא על במות..

כט. אוי לך מואב, – אוי לך מואב

אבדת עם כמוש – אבדת העם של עבודה זרה שנקראה כמוש.

נתן – ה' שלו המלחמות יתן.

בניו פלטים – שהבנים של מואב יברחו.

ובנותיו בשבית – ואת הבנות שלו שבויות.

למלך אמורי סיחון – לסיחון מלך האמורי.

ל. ונירם – והמלכות של מואב.

אבד חשבון – תאבד מחשבון [המלכות תאבד מחשבון]

עד דיבון – המלכות שהיתה למואב במקום שנקרא דיבון הפסיקה. [עד – סר ועזב].

ונשים – ונעשה אותם שממה

עד נופח אשר עד מידבא – עד המקום שנקרא נופח שהוא עד מקום שנקרא מידבא.

הקללות הצליחו והאמורי כבש ממואב את כל ארצו עד ארנון את חשבון ואת ער.

ואחר כך כשישראל כבשו את כבשו גם את החלקים האלו. וכיצד יכלו לכובשם, הרי חשבון היתה עיר מבוצרת? אלא ה' נתן בלב אנשי המלחמה של האמורי לצאת כולם מהערים אל מקום אחד במדבר ולהלחם בישראל. ואז עם ישראל לא היו צריכים לכבוש כל עיר ועיר אלא נשאר בערים רק נשים וטף.

לאמורי היתה עיר שנקראה **יעזר** ושם עדיין כנראה נשאר גיבורים ומשה רבינו שלח מרגלים לרגל אותה, והמרגלים אמרו לנו לא נחזור כמו המרגלים הראשונים אלא אנו בטוחים בכח תפילתו של משה והם בעצמם לכדו אותה.

למכה מלכים גדולים – כי לעולם חסדו.

ויהרוג מלכים אדירים – כי לעולם חסדו.

לסיחון מלך האמורי – כי לעולם חסדו.

עוג מלך הבשן

היתה ארץ שנקראה **בשן**, ולמלכה קראו **עוג** הוא היה היחיד שנשאר מהרפאים שהיו לפני המבול.

עוג הוא הפליט שסיפר לאברהם אבינו שנשבה לוט אחיו, והיתה בזה טובה לאברהם אבינו בכדי שידע לרדוף ולהצילו.

פרשת חוקת

אמנם הוא עצמו בכלל לא התכוין לעשות טובה לאברהם אבינו, אלא רעה כי חשב שאברהם אבינו ירדוף ויהרג, והוא יקח את שרה אמנו, אולם אפילו ממצוה כזו שנעשתה בלי כוונה פחד משה רבינו.

ואמר לו הקב"ה שלא ידאג כי ינצחו כמו את סיחון.

עוג היה גיבור ענק והיו לו בנים כמותו. ולהבין מה רב היה גודלו וחזקו, אומרת הגמרא שהוא אמר לעם שלו אין מה לדאוג מהם תאמרו לי רק מה השטח של כל מחנה ישראל? 12 מיל [כ-14.400 ק"מ] ארים הר במידות אלו ואקבור את כולם. וכך תיכנן וכבר הרים הר, מעל ראשו, וה' עשה נס שבאו נמלים ועשו במהירות חור ענק וההר נפל ונתקע לו על הראש, וה' קיים בו את הפסוק שיני רשעים שיכרת אל תקרי שיכרת אלא שירבבת ולא יכל להזיז את ההר.

ומשה רבינו קפץ עם מקלו ונתן לו מכה בקרסולו שהיה בגובה 30 אמה [כשש קומות] ומשם הרגו !!!

האם משה רבינו פחד מעוג? לא! אלא ממה פחד מאיזה חלק מצווה שעשה עם כוונה לעבירה !!!

ולעוג מלך הבשן – כי לעולם חסדו.

ובפרשת מטות כתוב שה' נתן ארצם לנחלה

נחלה לישראל עבדו - כי לעולם חסדו.

המשנה במסכת ברכות פ"ט אומרת הרואה מקום שנעשו בו ניסים לישראל אומר ברוך שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה. ואומרת הגמ' לדוגמא מעברות נחלי ארנון, ואבן שביקש עוג לזרוק על ישראל. ורואים מזה שכתוב במשנה שבזמנם היה ידוע להם איזו אבן זו.